

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми - әдістемелік журналы

USTAZ
USTANYMY

**Базарбекова Айнұр
Құдайбергенқызы**

Түркістан облысы, Төлеби ауданы, Мәдени ауылы
Мәдени жалпы білім беретін мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі

Түркістан облысы, Төлеби ауданы, Мәдени ауылы
Мәдени жалпы білім беретін мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі
Базарбекова Айнуір Құдайбергенқызы

БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ СЫНЫП ЖЕТЕКШІНІҢ РӨЛІ

Мектептегі негізгі құрылымдық элемент – сынып. Сабақтарда оқушылардың әлеуметтік жағдайына қамқорлық жасалып, балалардың бос уақытын ұйымдастыру, біріншілік ұжым құру мәселелері шешіліп, эмоционалды ахуал қалыптасады. Сондықтан сынып жетекшісінің рөлі өте маңызды. Сынып жетекшісі өз қызметінің шеңберінде оқушылармен тәрбие жұмысының кешенді тәсілін жүзеге асырады.

Қазіргі заманғы сынып жетекшісінің қызметі білім беру мекемесінің тәрбие жүйесінің ең маңызды буыны, оқушыларға жеке көзқарасты жүзеге асырудың негізгі тетігі болып табылады. Әлемдік қоғамдастық, мемлекет, ата-ана білім беру мекемесінің алдына әр баланы барынша дамыту, оның өзіндік ерекшелігін сақтау, дарындылығын ашу және рухани, ақыл-ой, адамгершілік қабілетінің, физикалық кемелдігінің қалыпты болуына жағдай жасау – бүгінгі күннің міндеттеріне байланысты.

Сынып жетекшісінің ең маңызды функцияларына мыналар жатады:

- сынып ұжымын құру;
- үйлесімді дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру.

Сынып ұжымы жасөспірімдердің қарым-қатынаста, өзін-өзі бекітуде, өзін-өзі көрсетуде рухани қажеттіліктерін қанағаттандыруға қабілетті болғандықтан, үлкен тәрбиелік күш саналады. Ұжым әрбір білім алушыға әлеуметтік өмірде тәжірибе жинақтап, өзінің ең жақсы жеке қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Сынып жетекшісінің жұмысындағы табыс көп жағдайда оның жоспарлылығы мен жүйелілігіне байланысты. Сынып жетекшісінің қызметі тәрбиенің жалпы процесінің бір бөлігі болып табылады. Сондықтан оны мектеп жұмысының барлық басқа бөліктерімен үйлестіру маңызды. Сынып жетекшісінің ұйымдастырушылық-педагогикалық жұмысына оқушыларды үнемі оқып-үйрену, сынып ұжымын ұйымдастыру және қалыптастыру іс-әрекеті жатады.

Сынып жетекшісінің жұмысы тек мектеппен шектелмейді. Ол отбасымен тығыз қарым-қатынаста болады. Сынып жетекшісі әр оқушыға жетіп, тәрбие жұмысы туралы ата-аналарды хабардар етеді, оларды сыныптағы әртүрлі жұмыстарға тартады. Осының барлығы сынып ұжымының қалыптасуына ықпал етеді. Сыныптың оқушылар ұжымын басқара отырып, сынып жетекшісі өз сыныбында оқушылардың мүдделерін қорғайды. Оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты білімнің, фактілердің, теориялардың жиынтығы ретінде білімді меңгеру емес, өз бетінше білім алу нәтижесінде оқушы тұлғасының өзгеруі болуы керек. Оқушының қызығушылығын тудыратын, мұнда жай ғана фактілердің жинақталуы емес, оқушының, оның мінез-құлқының, оның «Мен-концепциясының» өзгеруі байқалатын оқыту. Тәрбиенің келесі үлгілерін ажыратуға болады:

- баланың жеке басының құрылымында әлеуметтік-психологиялық түзілімдерді қалыптастыру ретінде тәрбиелеу баланың өзінің белсенділігі арқылы жүзеге асады. Оның күш-жігерінің өлшемі оның мүмкіндіктерінің өлшеміне сәйкес келуі керек.

- кез келген тәрбиелік міндет белсенді әрекеттер арқылы, физикалық даму – жаттығу арқылы шешіледі

- адамгершілік - басқа адамның әл-ауқатына үнемі назар аудару арқылы, интеллектуалдық - ақыл-ой әрекеті арқылы интеллектуалдық мәселелерді шешу;

- балалардың тәрбие процесіндегі іс-әрекетінің мазмұны баланың нақты қажеттіліктерімен дамудың әрбір берілген сәтінде анықталады.

Ағымдағы қажеттіліктердің алдында сынып жетекшісі балалардың қарсылығын және енжарлығын қанағаттандыру қаупін тудырады. Баланың қажеттіліктерінің жасына байланысты өзгерістері ескерілмесе, тәрбие процесі қиындай түседі және баланың күш-жігері мен сынып жетекшісінің бірлескен іс-әрекеттегі күш-жігерінің пропорционалды арақатынасына сәйкестік бұзылады: бастапқы кезеңде сынып жетекшісінің іс-әрекетінің үлесі бала белсенділігінен асып түседі, кейін баланың белсенділігі артады, ал соңғы кезеңде бала барлығын сынып жетекшісінің бақылауымен жасайды.

Сынып ұжымын қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізе отырып, сынып жетекшісі оқушылардың іс-әрекеті мен тәртібін күнделікті бақылауды жүзеге асырады, жеке және топтық диагностикалық әңгімелер жүргізеді. Мұның бәрі оқушылардың оқу әрекетіне қатынасы туралы жалпылама қорытынды жасауға, мінез ерекшеліктерін, мінез-құлық мәдениетін, сыныптастарымен қарым-қатынасын және т.б. көмектеседі. Балалармен тікелей қарым-қатынас жасау, оларға рухани-құндылық ықпал ету сынып жетекшісінен балалардың психикалық тәжірибесі мен жағдайына, олардың идеалдарын, көзқарастарын, сенімдерін, жеке қасиеттері мен жеке қабілеттерін қалыптастыруға көбірек көңіл бөлуді талап етеді. Мұғалімдер сыртқы әлеуметтік құнды ынталандыруларды оның мінез-құлқының ішкі мотивтеріне аударуға ұмтылған кезде бала тұлға және жеке тұлға ретінде қалыптасады.

Білім беру жастық дамудың әрбір сатысында өзін-өзі тәрбиелеуге айналып, бала тәрбие объектісінен оның субъектісіне айналса, тәрбиелік әсері зор. Мұндай түрлендірудің механизмі балалардың өз өмірлік іс-әрекетінің процесін түсінуі, оның мақсаттарын, талаптарын, болашағын білуі болып табылады. Оқушылармен бірге қоғамдық өмірді, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасу процесін, дүниетанымын, шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруды талдайтын сынып жетекшісі олардың алдына ойшыл ретінде шығады, өзіндік тұлға болып қалыптасуына белсене араласады.

Тұлға – бұл оның әлеуметтік байланыстары мен өзара қарым-қатынасындағы тұлға, тұлғаның қалыптасуы себептерден туындаған қозғалыс ретінде жүреді, оның сатыларынан өтеді. Ұстаздық іс-әрекетінде «Баланың кемшілігі – біз қолданбаған қасиет» деген қағиданы ұстануға тырысамын. Демек, балаларда балалардың және өздерінің жүйкелерін құртып, күресуді қажет ететін кемшіліктер жоқ. Балаға психологиялық қолдау көрсету бала үшін маңызды рөл атқарады, мұғалімнен «Мен сені мақтан тұтамын», «Сен үшін қуаныштымын» және т.б. сөздерді есту маңызды. Сондықтан бүгінгі күні мен үшін сынып жетекшісі ретінде, баланың жан-жақты дамыған жеке тұлғасын тәрбиелеудің біртұтас жүйесін құру міндеті жұмысымның басым бағыттарының бірі болып табылады.

Сынып ұжымын құра отырып, тәрбие жұмысында келесі бағыттарды қолданамын:

- көркемдік - эстетикалық
- патриоттық
- денсаулық сақтау
- спорт

Осы мақсаттарға жету үшін мен тәрбиелік міндеттерді анықтаймын:

- оқушыларды салауатты өмір салтын қалыптастыруға тәрбиелеу;
- парыз сезімін, өзін-өзі бағалауды тәрбиелеу;
- балалардың шығармашылық талпыныстарын қолдау;
- оқушылардың өзін-өзі көрсетуіне және өзін-өзі жүзеге асыруына жағдай жасау;
- сынып ұжымын қалыптастыру және ондағы баланың жеке тұлғасын дамыту үшін моральдық және эмоционалдық қолайлы жағдай жасау;

- ата-аналардың ұжымдық және шығармашылық қызметке қатысуын қамтамасыз ету.

Сынып ұжымымен жұмыс жасауда мынадай әдіс-тәсілдерді, әдіс-тәсілдерді, жұмыс түрлерін қолданамын: лекция, түсіндіру, әңгімелесу, диспут, мысал, мадақтау.

Мен оқушылармен жеке жұмысты өте маңызды деп санаймын:

- психологиялық диагностика;
- жеке әңгімелер;
- оқушыларды үйірмелерге және факультативтік сабақтарға қатыстыру;
- педагогикалық бақылаулар күнделігі.

Өзге пән (бейнелеу, музыка, орыс және ағылшын тілдері) мұғалімдерімен тұрақты байланыс орнатуға, оқушылардың бағаларын күнделікті бақылауға, оқушылармен және олардың ата-аналарымен жеке әңгімелесуге маңызды орын беремін.